

EKSAMENSOPPGAVE

JUS3112 – Formuerett I

Vår 2023

Dato: 14.06.2023

Tid: 09:00-15:00

Del I

Alle underspørsmål skal besvares (anslått tidsbruk 4,5 timer).

Avtaleloven § 36 sier som kjent at en avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig å gjøre den gjeldende. I § 37 nr. 2 står en spesialregel om vilkår «som ikke er individuelt forhandlet» mellom næringsdrivende og forbrukere: «Hvis ett eller flere avtalevilkår medfører en betydelig skjevhet til skade for forbrukeren i de rettigheter og plikter partene har etter avtalen, kan forbrukeren ved anvendelse av § 36 kreve at avtalen for øvrig skal være bindende for partene, dersom den kan bestå med uforandret innhold.» Denne bestemmelsen gjennomfører artikkel 6.1 i EU-direktiv 93/13 om urimelige kontraktvilkår i forbrukeravtaler (heretter "Direktivet").

Oppgave a) Redegjør kort for hvilke hensyn som begrunner den særlige regelen om ugyldighetsvirkninger i artikkel 6.1 i Direktivet.

I avgjørelsen C-26/13 *Kásler* drøfter EU-domstolen om nasjonale domstoler i noen tilfeller bør kunne erstatte et urimelig vilkår med deklarasjoniske lovregler. Saken har sin bakgrunn i en tvist for ungarske domstoler om vilkårene i en avtale om valutalån. En ungarsk domstol hadde kommet til at et standardvilkår i avtalen var urimelig, men at avtalen ikke kunne opprettholdes uten vilkåret. De sentrale deler av EU-domstolens drøftelse av det ovennevnte spørsmålet er avsnitt 76-85, gjengitt nedenfor.

Oppgave b) Drøft, i lys av de siterte avsnittene fra EU-domstolens avgjørelse, virkningene av urimelighet etter artikkel 6.1 i Direktivet.

"76 Med det tredje spørsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt opplyst, om artikkel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke kan opretholdes, efter at et urimeligt vilkår er blevet ophævet, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning, der tillader den nationale ret at afhjælpe den manglende gyldighed af et urimeligt kontraktvilkår ved at erstatte det med en deklarasjonisk bestemmelse i national ret.

77 Domstolen har i denne forbindelse fastslået, at artikkel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, som gør det muligt for den nationale ret, når denne erklærer et vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ugyldigt, at tilpasse den nævnte kontrakt ved at ændre dette vilkårs indhold (dom *Banco Español de Crédito*, EU:C:2012:349, præmis 73).

78 På grund af arten og betydningen af den offentlige interesse, som den beskyttelse, der er sikret forbrugerne, som befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, hviler på, pålægger direktiv 93/13, således som det fremgår af dets artikel 7, stk. 1, sammenholdt med 24. betragtning hertil, således medlemsstaterne at fastsætte egnede og effektive midler "til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør" (dom Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, præmis 68).

79 Imidlertid, hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige kontraktvilkår, der fremgår af sådanne aftaler, ville en sådan adgang kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan adgang kunne nemlig bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, velvidende at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at deres interesse på denne måde blev sikret (dom Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, præmis 69).

80 Heraf følger imidlertid ikke, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 i en situation som den i hovedsagen omhandlede er til hinder for, at den nationale ret under anvendelse af aftaleretlige principper ophæver det urimelige kontraktvilkår og erstatter det med en deklatorisk bestemmelse i national ret.

81 Henset til formålet med direktiv 93/13 er det tværtimod fuldt ud berettiget at erstatte et urimeligt kontraktvilkår med en sådan bestemmelse – der, som det fremgår af 13. betragtning til direktiv 93/13, anses for ikke at indeholde urimelige kontraktvilkår – da dette bevirker, at aftalen til trods for ophævelsen af vilkår III/2 kan opretholdes og fortsat være bindende for parterne.

82 Det er nemlig i overensstemmelse med formålet med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 at erstatte et urimeligt kontraktvilkår med en national deklatorisk bestemmelse, da bestemmelsen, som det fremgår af retspraksis, har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne, og ikke at annullere samtlige aftaler, der indeholder urimelige vilkår (jf. i denne retning bl.a. domme Pereničová og Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, præmis 31, og Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).

83 Hvis det derimod i en situation som den i hovedsagen omhandlede ikke var tilladt at ændre et urimeligt kontraktvilkår med en deklatorisk bestemmelse, ville den nationale ret være forpligtet til at annullere aftalen i det hele, hvilket ville have negative følger for forbrugeren, og den forebyggende virkning af at annullere aftalen ville gå tabt.

84 I princippet bevirker en sådan annullation nemlig, at det skyldige lånebeløb straks forfalder til betaling og dette med et beløb, der rækker ud over forbrugerens økonomiske formåen, og dermed straffes forbrugeren snarere end långiver, som ikke vil blive afskrækket fra at indføre sådanne vilkår i de aftaler, som den pågældende udbyder.

85 Henset til ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke kan opretholdes, efter at et urimeligt vilkår er blevet ophævet, er denne bestemmelse ikke til hinder for en national bestemmelse, der tillader den nationale ret at afhjælpe den manglende gyldighed af dette vilkår ved at erstatte det med en deklatorisk bestemmelse i national ret."

I en senere avgjørelse, C-260/18 *Dziubak*, presiserte EU-domstolen at adgangen til å supplere med en nasjonal lovbestemmelse bare gjaldt bestemmelser som hadde «været genstand for en særlig vurdering fra lovgivers side med henblik på at skabe en balance mellem aftaleparternes samlede rettigheter og forpligtelse» i et kontraktsforhold. Nasjonale domstoler kunne ikke sette inn nye bestemmelser bare basert på generelle regler som at man ved tolkningen av en avtale må legge vekt på «partenes formål». I saken C-269/19 *Banca B* oppstod spørsmålet om i hvilken grad EU-retten tillater at en nasjonal domstol fastsetter renten i en låneavtale dersom domstolen kommer til at de avtalte rentebestemmelsene er urimelige.

Oppgave c) Redegjør, på bakgrunn av avsnittene fra denne avgjørelsen sitert nedenfor, for hvilke virkninger av ugyldighet etter avtaleloven § 36 jf. § 37 som nå er tilgjengelige for en norsk domstol når den finner at et vilkår som ikke er individuelt forhandlet i en avtale mellom en næringsdrivende og en forbruker, er urimelig. Analyser og vurder EU-domstolens begrunnelse for en slik løsning.

"34 Hvis den nationale ret i en situation som den, der er beskrevet i nærværende [dom], ikke kunne erstatte et urimeligt kontraktvilkår med en deklatorisk bestemmelse i national ret og var forpligtet til at annullere aftalen i det hele, ville dette have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, og den afskrækkende virkning af at annullere aftalen ville gå tabt. I princippet bevirker en sådan annullation for så vidt angår en låneavtale nemlig, at det skyldige lånebeløb straks forfalder til betaling og dette med et beløb, der rækker ud over forbrugerens økonomiske formåen, og dermed straffes forbrugeren snarere end långiver, som ikke vil blive afskrækket fra at indføre sådanne vilkår i de aftaler, som den pågældende udbyder (jf. bl.a. dom af 30.4.2014, *Kásler og Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 83 og 84, af 26.3.2019, *Abanca Corporación Bancaria og Bankia*, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 58, og af 3.3.2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 63).

35 Domstolen har desuden kendt for ret, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for, at lakuner i en aftale, der følger af ophævelsen af aftalens urimelige vilkår, udfyldes

alene ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, der ikke har været genstand for en særlig vurdering fra lovgivers side med henblik på at skabe en balance mellem aftaleparternes samlede rettigheder og forpligtelser og som følge heraf ikke er omfattet af formodningen for, at de ikke er urimelige, hvilke bestemmelser fastsætter, at de virkninger, der udtrykkes i en retshandel, fuldstændiggøres af bl.a. de virkninger, der udspringer af princippet om rimelighed eller af sædvane, og som hverken er deklatoriske bestemmelser eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 61 og 62).

36 I den foreliggende sag har den forelæggende ret forespurgt Domstolen om de beføjelser, som den nationale ret tillægges i medfør af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 i det tilfælde, hvor aftalen ikke kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår, men hvor den nationale ret ikke kan erstatte disse vilkår med en deklatorisk bestemmelse i national ret.

37 Selv om ordlyden af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke giver nogen indikation i denne retning, skal det fremhæves, at formålet med direktiv 93/13 er at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau. EU-lovgiver har navnlig i artikel 7 i direktiv 93/13, sammenholdt med 24. betragtning til direktivet, udtrykkeligt anført, at myndighederne, navnlig retsmyndighederne, skal råde over tilstrækkelige og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige vilkår i forbrugeraftaler til ophør.

38 I dette perspektiv, og således som det fremgår af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 31-34, skal de konsekvenser, der skal drages af en konstatering af, at et vilkår, som er indeholdt i en aftale mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, gøre det muligt at opfylde to mål. Dels skal retten påse, at den lighed mellem parterne i en aftale, som er blevet undergravet ved anvendelsen af et vilkår, der er urimeligt over for forbrugeren, kan genindføres. Dels skal det sikres, at den erhvervsdrivende afskrækkes fra at indføre sådanne vilkår i de aftaler, som den pågældende udbyder til forbrugerne.

39 Direktiv 93/13 har ikke til formål at anbefale ensartede løsninger hvad angår de konsekvenser, der skal drages af en konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt. Eftersom de urimelige vilkår i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke kan binde forbrugerne, kan disse mål således opfyldes, alt efter det enkelte tilfælde og den nationale lovgivning, ved ganske enkelt at undlade at anvende det pågældende urimelige vilkår over for forbrugeren eller, når aftalen ikke kan opretholdes uden dette vilkår, ved at erstatte vilkåret med deklatoriske bestemmelser i national ret.

40 Disse konsekvenser af en konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt, er dog ikke udtømmende.

41 Når den nationale ret er af den opfattelse, at den omhandlede låneaftale i overensstemmelse med aftaleretten retligt set ikke kan opretholdes efter ophævelsen af de

pågældende urimelige vilkår, og når der ikke findes en deklaratorisk bestemmelse i national lovgivning eller en bestemmelse, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne, som kan erstatte de nævnte vilkår, skal det således fastslås, at for så vidt som forbrugeren ikke har udtrykt et ønske om at fastholde de urimelige vilkår, og hvor en annullation af aftalen vil have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, kræver det høje forbrugerbeskyttelsesniveau, som i overensstemmelse med direktiv 93/13 skal sikres, at den nationale ret – for at genindføre den reelle balance mellem aftaleparternes gensidige rettigheder og forpligtelser – idet den tager hensyn til hele den nationale lovgivning, træffer alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale, herunder at den erhvervsdrivendes fordring straks kan fuldbyrdes over for nævnte forbruger.

42 Det skal i denne henseende præciseres, at der under sådanne omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede intet er til hinder for, at den nationale ret opfordrer parterne til at forhandle om en fastlæggelse af metoden til beregning af rentesatsen, under forudsætning af, at denne ret fastsætter kriterier for disse forhandlinger, og at disse forhandlinger har til formål at indføre en reel balance mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, der bl.a. tager hensyn til det formål om forbrugerbeskyttelse, der ligger grund for direktiv 93/13.

43 Som Domstolen allerede har udtalt, påhviler det således den nationale ret i videst muligt omfang at foretage en anvendelse af sin nationale lovgivning, således at alle de konsekvenser, der ifølge den nævnte lovgivning følger af konstateringen af, at det pågældende vilkår er urimeligt, drages med henblik på at nå det resultat, der er fastsat i dette direktivs artikel 6, stk. 1, dvs. at forbrugeren ikke bindes af dette vilkår...Det samme gør sig gældende, når det efter en konstatering af den urimelige karakter af et vilkår drejer sig om at fastlægge de konsekvenser, der skal drages af denne konstatering, med henblik på at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i overensstemmelse med formålet med dette direktiv.

44 Det skal imidlertid præciseres, at rettens beføjelser ikke kan udstrækkes til at gå videre, end hvad der er strengt nødvendigt for at genindføre den aftalemæssige balance mellem aftaleparterne og beskytte forbrugeren mod de særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af den omhandlede låneaftale. Hvis det stod retten frit for at ændre eller moderere indholdet af urimelige vilkår, ville en sådan beføjelse nemlig kunne skade opfyldelsen af begge de mål, der er nævnt i nærværende doms 38.

45 På baggrund af ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en national ret – efter at det er fastslået, at vilkår, som definerer mekanismen for fastsættelse af en variabel rentesats i en låneaftale, såsom den i hovedsagen omhandlede, er urimelige, og når denne aftale ikke kan opretholdes efter ophævelsen af de pågældende urimelige vilkår, og en annullation af nævnte aftale vil have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, og der ikke findes en deklaratorisk bestemmelse i national lovgivning – under hensyntagen til hele dens nationale lovgivning skal træffe alle de nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod

de særligt skadelige virkninger, som kan følge af en annullation af nævnte aftale. Under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede er der navnlig intet til hinder for, at den nationale ret opfordrer parterne til at forhandle om en fastlæggelse af metoden til beregning af rentesatsen, under forudsætning af, at denne ret fastsætter kriterier for disse forhandlinger, og at disse forhandlinger har til formål at indføre en reel balance mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, hvilken balance bl.a. tager hensyn til det formål om forbrugerbeskyttelse, der ligger grund for direktiv 93/13."

Del II

(anslått tidsbruk 1,5 timer)

Peder Ås har inngått avtale om leasing av en varebil av merke Hoyota med selskapet Hoyota Bilfinans AS. Peder skal bruke bilen til transport knyttet til dagligvareforretningen han driver. Hoyota Bilfinans AS ("eieren") har ervervet bilen fra Hoyota Bil AS ("leverandøren"). Minimum leieperiode er fire år.

Bilen viser seg å ha en del mangler, som Peder Ås reklamerer om overfor Hoyota Bilfinans AS. Selskapet ber ansatte i Hoyota Bil AS om å rette disse, men rettestforsøkene er mislykkede. Etter et halvt år krever Peder avslag i leien som svarer til den reduksjonen i bilens verdi som manglene har medført. Hoyota Bilfinans AS er enig i at bilen er mangelfull, men nekter å gi prisavslag. Selskapet sier at Peder eventuelt kan si opp leieforholdet etter avtalens § 11, som lyder:

"§ 11. Oppsigelse

Leietaker kan med tre måneders varsel si opp avtalen før utløpet av leieperioden dersom bilen har mangler som ikke blir rettet innen rimelig tid, eller leietaker, på grunn av forhold utenfor vedkommendes kontroll, ikke lenger har behov for bilen. Ved slik oppsigelse er leietaker forpliktet til å betale til eier:

1. Alle forfalte ubetalte leierterminer
2. Alle ikke-forfalte leierterminer for den gjenstående del av minimumsperioden.
3. Erstatning for ytterligere tap eieren måtte lide som følge av at leasingavtalen avbrytes før minimumsperiodens utløp.

Eiers krav i h.t. 2) og 3) blir å redusere med det nettobeløp eier oppnår ved salg av motorvognen, ved utbetaling av forsikring eller ved restitusjon av kjøpesum.

UNIVERSITETET I OSLO

Leietaker kan ikke gjøre gjeldende andre krav mot eieren på grunn av eventuelle mangler eller forsinkelse vedrørende bilen. Slike eventuelle krav må reises mot bilens leverandør."

Peder hevder denne klausulen er urimelig etter avtaleloven § 36 og fastholder kravet om at Hoyota Bilfinans AS må gi avslag i leien tilsvarende reduksjonen i bilens verdi.

Drøft og ta stilling til Peder Ås' krav om prisavslag mot Hoyota Bilfinans AS.

Oslo, vår 2023
Professor Harald Irgens-Jensen
Faglig eksamensleder